

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 2. februarja 1881.

O b s e g: Državna podpora v pospeh kmetijstva v letošnjem letu. — Kako naj bi se v ljudski nadaljavni šoli podučevalo o rudninskem gnoji. — Ali ima luna kaj vpliva na rast rastlin? — Trtna uš ili *Phylloxera vastatrix*. — Krščanstvo pri Slovencih do Cirila in Metoda. (Dalje.) — „Kres“ in „Ljubljanski Zvon“. — Mlinar Matúć in njegovi otroci. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Državna podpora v pospeh kmetijstva v letošnjem letu.

Proračun, ki ga je sl. ministerstvo kmetijstva za leto 1881. predložilo zbornici poslancev, kaže, da ministerstvo hoče letos precéj več podpore nakloniti različnim potrebščinam kmetijstva, kakor lani. V to pa se ve da je treba dovoljenja državnega zbora.

Za letošnje leto želi ministerstvo kmetijstva dobiti 685.520 gld., — lani je imelo dovoljeno le 490.520 gld.

Navedenih 685.520 gold. namerava pa ministerstvo letos tako-le razdeliti:

- za razstave 18.000 gold. (lani 8000 gold.),
 - zaboljšanje kmetijstev 55.000 gold. (lani 42.000 gold.),
 - za različno rastlinstvo 15.000 gold. (lani 5000 gld.),
 - za zasadbo gozdnega drevja 45.000 gld. (lani 35.000 gold.),
 - za govejo rejo 127.000 gold. (lani 45.000 gold.),
 - za drobnico 6500 gold. (lani 2000 gold.),
 - za svilorejo 3000 gold. (lani 3000 gold.),
 - za šolstvo 246.000 gold. (lani 198.000 gold.),
 - za uravnava rék in osušenje močvirjev 148.000 gld. (lani 147.520 gold.),
 - za pokončevanje trtne uši 22.000 gold. (lani 5000 gold.),
 - za vse skupaj letos 685.520 gld. (lani 490.520 gld.).
- Gosp. minister dodaja temu proračunu sledeča razjasnila:

Za razstave se bode letos 10.000 gold. več kot lani potrebovalo zato, ker bode letos velika razstava pitane živine na Dunaji, katera potrebuje državne podpore z ozirom na to, ker prihodnje leto uže ne bode več smela goveja živina iz Rusije in Rumunije se prodajati v naše cesarstvo in je tedaj treba, da se napredek domače govedoreje povzdigne, v to pa pripomorejo razstave. Tej razstavi pitane živine na Dunaji hoče ministerstvo s 4000 gold. na pomoč priti. Enaka podpora je namenjena deželni razstavi v Brni na Moravskem, z ostalim denarjem pa hoče podpirati 16 krajnih (regionalnih) razstav.

Zboljšava vanju zemljišč tudi ministerstvo hoče z nekolikimi doneski na pomoč priti, večje stroške morajo dežele in posamni posestniki na-se vzeti. Zraven tega hoče ministerstvo družbam kmetijskim v ta namen ne-

koliko podpor nakloniti za vpeljanje drenaže, kjer ta še ni znana, za premije zboljšanih senožet, za nastavo kulturnih inženirjev itd.

Za pospeh reje lanú, pridelovanja živinske krme, vrtnarstva, sadjereje itd. je móglo ministerstvo lani kmetijskim družbam le 5000 gold. podpore dati, letos hoče to rubriko podpirati z 10.000 gold.

Zasadbi gozdnega drevja se ima tudi 10.000 gold. več podpore nakloniti kakor lani, katera se bode posebno obrnila za pogozdenje Krasa.

Govedoreja potrebuje več podpore, ker se s prihodnjim letom zapró naše meje proti Rusiji in Rumuniji in je mnogoterih sredstev potreba povzdigniti domačo govedorejo z nakupom plemennih bikov, s premijami za mlado živino itd. Od 127.000 gold. namerava ministerstvo 75.000 gold. podpore nakloniti Galiciji in Bukovini, ker ste sosedni deželi, kamor leta 1882. ne sme nič več ruskih in rumunskih goved se vpeljati.

Za drobnico (ovce itd.) je imelo ministerstvo lani le 2000 gold.; to pa je bilo tako ubogo malo, da se je komaj tam kaj storilo, kjer se je uže zboljševanje ovčjih plemen prejšnja leta pričelo, drugod ni bilo moči nič vspešnega storiti. Zato zahteva ministerstvo za letošnje leto 6500 gold.

3000 gold. podpore za svilorejo je namenjeno južnim deželam.

Razširjenje trtne uši v Istri in na Štajarskem potrebuje 17000 gld. več podpore.

Od 148.000 gold. za uravnava rék je 30.500 gold. namenjeno za reguliranje Zile (Gail), 112.500 gold. za reguliranje Adiže (Etsch) in 5000 gold. za osušenje močvirnega sveta pri Ogleji (Aquila).

Kako naj bi se v ljudski nadaljavni šoli podučevalo o rudninskem gnoji.

Spisal Anton Dergane.

Ne samo v višjih krogih, temuč tudi med priprostim ljudstvom priznava se uže neobhodna potreba kmetijskega nauka, tako, da čudno se kmetu samemu zdi, da se ne predava nauk kmetijstva ko obligaten nauk sploh v ljudski šoli, katera ima vendar prvi nalog, kmečke otroke izrediti za kmete — in sicer v pravem in dobrem pomenu. In v tem je med drugim tudi iskati vzrok slabega obiskovanja šole na kmetih in slabega napredka v kmetijstvu; tako stoji kmetijstvo, posebno

na Dolenjskem, na tisti stopinji še danes, kjer je stalo pred petdesetimi leti.

To trdili in razglasili so umni gospodarji uže pred nekoliko leti, a žalibog, ostalo je vse glas upijočega v puščavi! Sedaj pa, ko razvidi tudi priprosti kmet, da na ta način kmetijstvo ne more nikakor napredovati, moralo bi se vendar na to gledati, da se v okom pride hudim, dan na dan kmetu, in če kmetu tudi gospodu — kajti kmet živi gospoda — pretečim nevarnostim, ki utegnile bi v kratkem dospeti do vrhunca in ta bil bi poguben sedaj uže čisto obožanemu kmetu.

Do sedaj pridelal si je ubogi kmet vsaj toliko, da preredit je, akoravno zelo siromaško sebe in svojo družino s pičlo hrano, katero je pridelal v potu svojega obraza, in da je odrajal vsako leto če tudi težko svoje davke. Ako odpové mu pa od narave uže slaba in v teku toliko let skoraj čisto izsrkana zemlja svojo pomoč, da postane čisto nerodovitna; — ako stara, skoraj neplodovita drevesa v sadnih vrtilih zamrjó, ker se za zarod malo ali nič ne skrbi; — ako pritepe se v naše zmerom še po starem kopitu obdelane vinograde trtna uš, ali pa kakošna škodljiva gljiva, — naj pokončavajo poljska pridelka vsakovrstni mrčesi ali naj pobija jih toča, ki vzame ubozemu kmetu zadnjo nado, ter spravi ga na palico beraško, — kaj mu je potem početi, ako hitre, zelo hitre pomoči ne dobi?

To zamore pa le na ta način dobiti, da vsak gospodar prizadeva si, da spravi gospodarstvo svoje na stopinjo, na kateri mu bode neslo največe dohodke, da mu je potem mogoče, v tacem žalostnem slučaju urno pomagati svojemu nesrečnemu sosedu.

Ali ni toraj opravičena tirjatev previdnih mož in celó priprostega kmeta, da bi bil kmetijski nauk obligaten (vsacemu učencu predpisan) predmet v ljudski šoli, in da sistematično organizirala bi se nadaljevalna šola, toda ne v vsem po enem kopitu, ampak primerno razmeram šolskega okraja, da učil bi se v tej šoli izključljivo kmetijski nauk, ali pa tudi, ako zahtevale bi okrajne razmere, kaki drugi predmet, na priliko, iz domače obrtnije; košarstvo, pleteničarstvo, izdelovanje slamnatega blagá itd.; da obiskoval bi to šolo vsak učenec vsaj dve leti po celo leto in na teden po tri do štiri ure.

Bodimo praktični, učimo se reči, ki v resnici koristijo nam in našemu sobratu, dajmo pa tudi kmetu učiti se, kar sam zahteva in česar neobhodno potrebuje, dajajmo mu hrane duševne, ki jo more priprosti duh njegov lahko prebavati, da reši beračije, zasramovanja in zaničevanja svoj častni kmetijski stan.

V tem obstoji prava omika in ljubezen do bližnjega, ako damo vsakemu, kar je njegovega. Potem bode kmet spoznal še le, da želimo mu v resnici to, kar želi si vsak sam sebi, in pridobili si bomo od njega pravo in nehinavsko zaupanje.

Toraj na noge ljudska šola! pokaži, da na pravem mestu leži ti srce za pravi napredek mladine, od Boga in od države ti izročene in za blagostan ljudstva kmetijskega.

Na noge družbe kmetijske! pokažite, da tudi vé ne spite; če pa spite, predramite se iz svojega zimskega spanja, in začnite delovati na polji kmetijskem.

Na noge gospodarji! učite nevedne, dajajte jim dobre svete in navdušujte jih, da podpirajo na vse strani, kar more biti kmetijstvu v pravi in edini blagor.

Na noge mecení kranjski in srečni početniki mnozih podvzetij! pomagajte obožanemu kmetu na noge, podpirajte materijalno vsa početja v prid revnega kmeta, in vresničite ustanovitev srejnih hranilnic, in hvalo vam bode vedelo ljudstvo na veke.

(Dalje prihodnjíč.)

Gospodarske izkušnje.

Ali ima luna kaj vpliva na rast rastlin?

Nekateri kmetovalci in vrtnarji še zmerom za trdno mislijo, da je treba na luno gledati, kedar se vrtnarska semena sejejo ali sadijo in da posebno sočivje (fižol, grah itd.) o polni luni sajeno zelo žene v perje, ne-prenehoma cvetè, pa nič pravih strokov ne nareja.

Da bi se prepričal, ali je to res ali ne, je neki vrtnar po poročilu časnika „D. landw. Pr.“ nalašč izkušnje delal in sočivje sadil o mlaji in polni luni na več gredicah, enako obdelanih, al nobenega razločka ni zapazil ni v cvetji ni v zorenji o mlaji in polni luni sajenega semena.

Gospodarske novice.

* *Nenavadno težko tele.* — Na smanji dan je kmet Vincencij Trampuš iz Preške fare mesarju Lorencu Kopaču nenavadno težko tele prodal, ki je do zadnjega le od mleka živelo in ne še 7 tednov staro 2 centa in 14 funtov stare vage tehtalo. — Res je vredno to tele, da se naznani v „Novicah“, kajti vsak, kdor ga je videl, je čudè se rekel, da tolice ga in tako lepega še nikoli videl ni.

Gospodarsko slovstvo.

* *Trsna uš ili Phylloxera vastatrix.* Kratak napatuk vinogradarom. Sostavio Franjo Kuralt, tajnik hrv.-slavon. gospod. društva. Sa osamnajst slikah. V Zagrebu 1881. Nakladom spisateljevom.

Tako je ime knjižici, ki je nedavno v hrvatskem jeziku prišla na svitlo in katera na treh polah v 6 razdelkih vse razpravlja, kar je za spoznanje in zatiranje trtne uši vedeti treba. Razdelek 1. opisuje, od kod je trtna uš, kako se je razširila in kako škodo ona dela vinorejcem. Prvotna domovina njena je Amerika, od kodar se je zaplodila v Evropo. V Avstriji je prvo uš našel dr. Rössler leta 1872. v Klosterneuburgu. Kaka pokončevalka vinogradov je phylloxera, je razvidno iz tega, da je na Francoskem storila do sedaj okoli 3 milijarde frankov škode. — V 2. razdelku popisuje nam pisatelj trtno uš, in sicer brezkrilato uš in pa krilato uš. Popisuje nam jo jako jasno od jajčic počenši do popolnega njenega razvitka. Ta popis razjasnuje še 18 krasnih barvanih podob. — Iz 3. razdelka zvemo, kako se trtna uš na trsu pokaže in zakaj da škoduje. V tem oddelku predočujejo se nam trte po phylloxeri okužene v 1., 2., 3. in 4. letu. — V 4. razdelku uči nas knjižica, kako se razširja trtna uš in kako je treba vinograde preiskavati, da jo najdemo. — 5. razdelek našteva nam sredstva, katera so se do sedaj rabila proti trtni uši, in s kakim vspehom so se rabila. Ta sredstva delajo na to, da se sožge ali utopi ali pa uduši trtna uš. Vsako teh sredstev je v knjižici obširno popisano. Pisatelj po svojih skušnjah priporoča udušiti trtno uš z žveplenim ogljencem. Kako najbolj krepko da se pa imamo prijeti zatiranja trtne uši, razvidno je iz besed dr. Blanchenhornovih, katere tudi naš pisatelj vinogradnikom na srce poklada, rekoč, „da ne smemo gledati na tisoče forintov, kjer gre za milijone, če ne za milijarde.“ — 6. in zadnji oddelek pa navaja najiminentnejše postavne naredbe proti trtni uši.

Iz vsega je razvidno, kako v pravem času je prišla knjižica na svitlo, o kateri le želimo, da bi jo dobili

Naj navedem tu le eno priliko. Pri skledi, katera z jedjo napolnjena ravno za eno osebo zadostuje, hrani se en sam človek redno in pošteno, ostane krepak in gladu ne pozna, ako se mu skleda tudi proti in o pravem času napolnuje. Prisede naj pa k taki skledi vselej še druga oseba, nasitila bosta se oba v posledici le na pol. Na zadnje taki osebi popolnoma oslabite. Koliko hitreje se pa to še le zgodi, ko bi se k skledi, katera z jedjo enemu samemu človeku zadostuje, šestero, osmero in še več ljudi vsedalo!

To velja posebno gledé nasada sadnega drevja na stalno mesto po starem načinu po veliko krajih naše domovine. Na prostor enemu drevesu primeren posadi se jih po 6—8 in še več. Ne sme se po tem takem nobenemu čudno zdeti, da tudi sadjereja, kjer je je kaj, pravega dobička ne donša. Ni ne res, da se mora od sadnega drevesa na stalno mesto posajenega, in to še morebiti v pregostem sporedu, brez daljne skrbi zahtevati obilnega in zdatnega pridelka. Naj bode še tako velik zaklad skupaj, če se od njega vedno le jemlje in nič ne dodaja, slednjič zgine — ni ga več!

To velja posebno o sadnem drevju in o zemlji.

Prva leta drevo na zemlji, kamor je stalno vsajeno, posebno če je spočita, dobro raste, a ko je mineralne in druge gnojilne tvarine iz sebe oddala, počne drevo vidno pešati, ostari in se nazadnje prezgodaj tudi posuši. Tu je treba, od časa do časa gnojila in pa okopavanja dreves, da spodnje plasti zemlje na vrh pridejo, se pod vplivom zraka, mokrote, toplote in mraza kemično razkrojijo ter rodovitne postanejo. To ni ravno velik trud, kateri se pa vselej dobro splača.

Sadno drevje dela navadno tisto širjavo izraščeni venec korenin pod zemljo kakor ga ima v vrhu iz vej. Zatega del mislim, da ne bode napačno, ako tukaj navedem primerni plan, koliko narazen naj se posamezne vrste sadnega drevja — drevo od drevesa — na stalno mesto sadi. Sicer se to lahko vidi na izglednih vrtih zavednih sadjerejcev (kakoršnih je pa pri nas še vse premalo) ter se nahaja tudi skoraj v vsaki sadjerejski knjižici. A, ker je reč prevažna, naj jo podam še posebej častitim čitateljem „Novic“ tudi tukaj.

Jablane, hruške in češnje naj se sadé na stalno mesto od 10 do 13½ metra narazen; češplje, slive, višnje, breskve, marelice in mandeljni pa po 5 do 6½ metra vsaksebi; kutne in nešplje po 3⅓ do 5 metrov, a orehi in kostanji pa po 13 do 17 metrov eden od drugega.

Po takem nasadu ima vsako drevo za-se zadostni prostor, se veselo in krepko razširja, dobro raste, ima v zemlji zadostni prostor za razvoj korenin, tako tudi posebno mineralnih gnojil, do njega je dohod zraku in svetlobi odprt, a pod njim se tudi še lepe krme — sena — pridela, ter ako je snaženo in ima mir pred elementarnimi silami, dobri, obilni in okusni sad donša; se ve, da mu je treba tudi od časa do časa nekoliko zemljo ob koreninah zrahljati in pravilno pognojiti, kar pa le redkokateremu današnjih sadjerejcev na um pride.

(Konec prihodnjič.)

Kako naj bi se v ljudski nadaljavni šoli podučevalo o rudninskem gnoji.

Spisal Anton Dergane.

(Dalje.)

V 50. listu lanskih „Novic“ razložil sem učni načrt za nadaljevalno šolo in splošni obseg knjige, ki bi morala spisati se, predno bi začeli z organiziranjem te šole. Danes pa hočem razviti svoje misli, kako bi se dal

podučevati zelo važni predmet rudninskega gnoja; začeti hočem z apnom.

Apno.

V vsi naši deželi nahaja se sploh znana rudnina z imenom apnenec. Cela pogorja kranjska sestavlja namreč beli ali pa sivi apnenec, in cela dežela naša obstoji skoraj iz same apnenine. Vsacemu je znan navadni kamen, ki ga rabijo pri nas za zidanje, ali pa ga žgó v apnenicah. Žgano (živo) apno gasé potem v jamah, ter si napravljajo iz njega ugašeno apno, katero z vodo in s peskom zmešano daje potem mort (mavto) za zidanje. Ta kamen ni družega kakor zgoraj imenovani apnenec. Iz apnenca obstoji pa tudi večí del plodovite zemlje, ki je nastal iz apnenčeve skale. Skala je namreč v teku časa razrušila in razdrobila se v majhne koščke in ti razpali so potem ter spremenili se v prah. Znano je pa, da vsaka rastlina jemlje svoj živež iz zemlje, kateri obstoji iz ravno taistih delov, iz katerih zložena je sama rastlina.

Tudi apnenec pomaga sestavljati rastlinske dele, in sicer kot apno. Apnenec obstoji namreč iz dveh teles: iz ogljenčeve kisline, to je, iz plinovega telesa, kislatega in reznega okusa, ki nareja se neprenehoma pri živalskem dihanji, nahaja se pa tudi v kisli vodi, na pr. v Slatini, katera dobiva od njega rezen okus.

Ogljenčeva kislina prišteva se sicer tudi k rastlinski hrani, toda hrano to pridobiva si rastlina le iz zraka skozi reže svojega listja, ne pa iz zemlje. — Drugi del apnenca „apno“ je taista hrana, ki jemlje jo rastlina iz zemlje apnene.

Toraj sestavlja rastlino tudi apno. Ako je temu tako, od kod pa vemo, da obstoji rastlina iz tega telesa? — V pepelu sežganega sočivja ali pa sežgane detelje najde se skoraj polovica samega apna. Ni li to živ dokaz, da poglavitni del teh rastlin mora le apno biti, in da toraj te rastline potrebujejo za svoj živež apnenske hrane, ako je pa ne dobé pripravljene uže v zemlji, moramo jo mi jim voziti z gnojem na polje.

Apno koristi pa polji tudi na drug način.

Umni gospodar pripelje apna tudi na travnike, poraščene z mahom in šarjem — s „kisló travo“; tu napravi si iz apna majhne kupčke ter pokrije jih s zemljo. Pod zemljo razpade apno v prah, ki ga razmeče potem po celem travniku in z brano povleče. Na tem travniku raste potem žlahna, sladka, a ne kislá trava; — zraven tega pazi pa na to, da zadržuje od travnika preveliko mokrote. Ona vzročuje namreč na krajih, kjer ne more zaradi stoječe vode zrak preriniti v zemljo, veliko kisline, in na tacih krajih rastejo samo kisle, za živino ne užitne trave.

Da apno v resnici koristi na ta način, lahko se prepričaš, ako napraviš si doma sledeči poskus. Vzemi si košček apna, bodi si žganega, bodi si ugašenega, in deni ga v kozarec, v katerega nalil si poprej polovico jesiha. Čez malo časa moreš prepričati se, ako pokušiš to tekočino, da izgubil je jesih svoj kislí okus; apno je odvzelo mu namreč ta okus. Tako odvzame apno tudi zemlji vso kislino, ako poapniš ž njim njivo ali travnik.

(Dal. prih.)

Delovanje kmetijske podružnice novomeške. *)

Z letošnjim novim letom predramila se je kmetijska podružnica novomeška iz družega zimskega spanja.

*) Radostni pozdravljamo to poročilo novomeške podružnice, dostavlja je željo, naj bi tudi drugim podružnicam kmetijskim bilo delovanje novomeške podružnice spodbudljiv zgled.

Vred.

ugodno prija, da se more po prirodnih zakonih krepko razvijati in nam kaj koristiti.

Za snaženje in obrezovanje drevja sicer deloma vsak letni čas ugaja, a najboljši so pozimski meseci; ravno v tem času ima tudi sadjerejec, ob enem poljedelec, za ta posel največ časa, ko drugo navadno kmetijsko delo miruje. S snaženjem drevja si pa tudi lastnik dostikrat v zadregi ob zimskem času potrebnih drv dobiva v bližini svojega stanovanja, ter mu ni potrebno v po več ur oddaljeni gozd po nje hoditi — se ve da tam, kjer je tudi sadjereja uže precéj zastopana. Ta dvojni prid naj bi si pač vsak kmet sadjerejec dobro v spomin vtisnil in ga nikdar ne izgrešil! Sadnemu drevju s tem pomaga k lepši rasti, boljsemu razvoju in bolj gotovi produktivnosti, a sam sebi pa prihrani veliko težavnega in trudopolnega dela, ter si zagotovi boljših dohodkov od sadnega vrta, drevje pa v krepki rasti in lepem razvoju obrani.

Memogredé naj še to omenim, da je sedaj najboljši čas sadnih cepičev si priskrbeti. Nabirajo naj se cepiči ob lepem suhem vremeni, od zdravega ne prestarlega drevja na vrhovih vejah; spravijo naj se potem za pomladno in poletno cepljenje v klet, kolikor moč na hladni in temni kraj; dobro se hranijo, ako se v drobni, ne presubi pesek zataknejo; tako ohrani sem jih uže celó do konca meseca avgusta v dobrem stanu. — Drug način cepiče hraniti, navaja pa zadnji list, Slovenskega Gospodarja“ tako-le: V klet, kjer ni miši, naj se na tla razgrne za prst na debelo slame, na to slamo naj se razpoložé nabrani cepiči, sorta po sorti skupaj, kateri naj se pokrijejo z močno slamnato štorijo, na katero naj se nadevajo deske, katere naj se še s kamenjem obložé, da cepiči na trdo med slamo ležé. Na ta način se cepiči prav dobro do meseca julija ohraniti dajo. Poskusimo!

Tako končam svoj današnji dopis z željo, da se sadjereja povsod na boljšo stopinjo povzdigne!

M. Rant, národní učitelj.

Kako naj bi se v ljudski nadaljevavni šoli podučevalo o rudninskem gnoji.

Spisal Anton Dergane.

Apno.

(Dalje.)

Pa ne samo kislá trava, tudi preslica ljubi kislá tla; ako najdeš na njivi med žitom itd. veliko preslice, zamoreš gotovo sklepati, da ta zemlja je kislá. Poapni jo in hitro zgubila se bode preslica, ker odvzel si jej njen živež; žito rastlo ti bode pa veliko boljše, lepše, kot poprej. Apno je posebno tudi tam zeló koristno, kjer nahaja se veliko nagnjatih tvarin. Na gnjilih, pa ne še segnjatih tvarinah se najraje redé gljive (gobe), ki pokončujejo nado kmetovalcev, ker zadušé tudi druge rastline. Apno ima pa to lastnost, da pospešuje gnjilobo in tako zavaruje prehitro plodenje gljiv, rastline pa pred hudimi smrtnimi sovražniki.

Umni kmetovavec poapni, ako hoče mečavo, pašnik ali košenico spremeniti v rodovitno njivo, izorano zemljo; to iz tega vzroka, da more hitreje in lažje potem zrak do korenin, katere s spodorano travo in z drugimi ne-segnjitimi tvarinami tem hitreje segnjijejo.

Apno upliva pa tudi na težka ilnata ali pa glinata tla. Umni gospodar dobro vé, ako bode poapnil taka tla, da postanejo rahla, in da zamorejo vsled tega korenine globokeje in na vse strani razprostirati se v taki zemlji.

Vrh tega pokaže pa apno svojo posebno moč do glin in ila še na drugi način. Apno zamore namreč kalij ločiti od kremenice (kremenčeve kisline), iz katerih delov ravno glina in ilovica obstojí.

Splošno znana je tekočina, navadno lug imenovana, ki jo rabi perica za žehto. V tej tekočini razpuščena je zeló jedka in neizmerno jaka osnova kalij tudi kalijev lug, v njem se raztopé vse rastlinske in živalske stvari zlasti tolšče. Kalij je med drugim posebno tudi neobhodno potrebna žitna hrana, po tej hrani postane namreč zrno težje in bolj močnato, kar brez kalija ne bilo bi mogoče.

Tudi drugo vrsto glin poznal bode vsak, kdor videl je uže kamen, ki rabili so ga v prejšnjih časih za to, da kresali so ž njím ogenj, to je kresalni kamen ali kresilnik; tudi o kremení strdi je marsikdo uže slišal, vse to ni družega, kakor zgoraj uže imenovana kremenica, katero porabi rastlina za to, da sestavlja si ž njo in z nekoliko drugimi snovi bilke in žitne liste, potem, ko oprostijo apno njenega pajdaša kalija. In v resnici, ako sežgemo travo ali kako žito, najdemo pošteno kremenico v tem pepelu.

Apno ima slednjič pa še to lastnost, da zamore veliko več svetlobe rastlinam donašati, kot druge zemlje, ker je pa svetloba prvi in neobhodno potrebni pogoj za popolno razvitje rastlin, je apno tudi v tej zadevi za polje zeló važno telo.

Večletne vsakovrstne skušnje umnega kmetovanja potrjujejo, da obnese se sočivje, lan, detelja, ječmen in korenje posebno dobro na apneni zemlji, in kakor apno ravno tako pa rabiti zamoreš tudi lapor, to je z ilom in s peskom zmešano apno. S posebno dobrim vspehom gnojé peščeno in vročo zemljo z ilnatim laporjem, da ne posuši se prehitro v vročih dneh. Ako gnojiš pa z laporjem zemljo, moraš dobro paziti na to, da pride neš zraven v pravi primeri tudi živalskega rastlinskega gnojá. (Dalje prih.)

Gospodarske izkušnje.

Zoper krompirjevo gnjilobo.

Sl. ministerstvo kmetijstva z dopisom od 6. dne januarija naznanja družbi kmetijski neko, kakor pravi, zeló staro, pa gotovo sredstvo zoper krompirjevo gnjilobo, ter želi, naj bi se to razglasilo, in če je kdo na Kranjskem to sredstvo izkusil, naj bi potem se poročalo ministerstvu.

To sredstvo glasi se tako-le:

Iz njive izkopani krompir se umije, potem za pol ure položi v vodo, v kateri je bilo nekoliko klorovega apna (na 100 delov vode 1 del klorovega apna); ko se pa krompir iz te klorove vode vzame, naj se položi v drugo vodo, v kateri je bilo nekoliko sode (v isti meri kakor zgorej klorovo apno) razstopljene; ko je krompir četrt ure v tej sodini vodi ležal, se iz nje vzame, s čisto mrzlo vodo umije, na zraku posuši in posušen po navadi spravi.

Zgodovinske stvari.

Krščanstvo pri Slovencih do Cirila in Metoda.

Spisal Ivan Lavrenčič.

(Konec.)

VII.

Škof Arno je ljubil Slovence tako, kakor oče svoje otroke; pridno je prihajal k njim in utrjeval jih v veri. Ko pa povzdigne 798. l. papež Leo III. sol-

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 23. februarija 1881.

Obseg: Trte amerikske ne dajo gotovega poroštva zoper trtno uš. — Kako naj bi se v ljudski nadaljevavni šoli podučevalo o rudninskem gnoji. (Dalje.) — Obrtnija v Trnovsko-Uremski dolini. — Collectae papales leta 1323. — Iz odborove seje Matice slovenske 16. sveč. 1881. — Baron Conrad, naučni minister kot deželni predsednik kranjski. — Mlinar Matúć in njegovi otroci. (Konec.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Trte amerikske ne dajo gotovega poroštva zoper trtno uš.

Odbor kmetijske družbe kranjske je od sl. ministerstva kmetijstva prejel o tej zadevi sledeči odgovor na vprašanje svoje od 7. januarija t. l.

Po dosedanjih skušnjah z ameriksanskimi trtami se sme soditi, da se nekaterih ameriksanskih trsnih plemen ne loti trtna uš (filoksera), a dotične skušnje vendar niso tako daleč dozorele, da bi se smele ameriksanske trte brezpogojno priporočati. Pomisliti je poleg tega tudi še to, katero gori omenjenih plemen bi se prileglo tej ali uni zemlji, temu ali unemu podnebjju. Izrejevanje trt iz ameriksanskih pešká pa se še ni sploh tako srečno sponeslo, kakor se je pričakovalo.

Da bi se pa vendar v tej zadevi tudi pri nas kja gotovega zvedelo, je ministerstvo še le nedavno teh pešká (za seme) poslalo vinorejskim šolam v Klosterneuburg, Maribor. Slap, v Gorico in v Št. Mišel na Tirolsko. Kar se bode tukaj skusilo, se bode vinorejcem na znanje dalo.

Dunaj 9. februarija 1881.

C. k. minister kmetijstva:
Falkenhayn.

Kako naj bi se v ljudski nadaljevavni šoli podučevalo o rudninskem gnoji.

Spisal Anton Derganc.

(Dalje.)

Malec ali sadra.

V Bohinji in drugod na Gorenjskem, v Mačah na Koroškem, v Černiku na Českem, v Tirolskem Halu itd. nahaja se kamen, ki ga žgó, kakor apnenec, ter zmeljejo iz njega v posebnih mlinih moko „malčevo moko“ zvano, katero pošiljajo potem v prodajalnice. Kdo li kupi to moko, in zakaj se more porabiti, vprašal bi, — kdor učil se ni še umnega kmetovanja. Da pognojiti se zamore s to moko tudi polje, neznano mu je ravno tako, kakor neznano je marsikateremu kmetovalcu, da najboljši gnoj za rastline je gnojnica, katero pusti raj odteči in ocejati se po vasi, mesto napeljati jo z drugim gnojem na svoje polje.

Kamen, iz katerega pridobiva se malčevo moka, zove se malec ali sadra (gips). Zunanje je podoben nekoliko apnencu, razlikuje se od njega pa v tem, da je malec apno zvezano sè žvepleno kislino, apnenec pa z ogljenčevo kislino. Žveplena kislina je oljasta, ostra jedka tekočina, v navadnem življenji „hudičevo olje“ zvana.

Da je malčevo moka izvrsten in močen gnoj za veliko rastlin, znano je prav dobro vsacemu umnemu gospodarju, ki svojo deteljo in sploh sočivje potresa (sadra) s to moko. — Iz apna in žvepla „žveplene kisline“ sestavlja si rastlina svoja orodja (organe), iz katerih obstoji. Apno jemlje si v vodi razmočeno skozi korenine, žveplo pa, ker je v vodi nerazmokljivo, v obliki vodenčevega žveplenca, to je, smrdljivega plina, ki podoben je onemu iz gnjilih jajec, in ki nahaja se na gnojiščih in zahodih.

Pa ne samo dobra in neobhodno potrebna hrana je malec rastlinam, tudi v drugi zadevi je ta rudnina za nje zeló važna. Malec zadržuje namreč v zemlji rastlinam amonijak, in v tej zadevi je malčevo moka za polje še bolj koristna kakor v prvi. Jeli amonijak za rastline važen? Amonijak vohal je gotovo uže vsak, ker nahaja se kot smrdljivi plin v zahodih in konjskih stajah, kjer razodeva se nosu sè svojim zeló neprijetnim bodečim smradom. Amonijak nahaja se pa sploh tam, kjer gnjijo rastlinske in živalske snove, to zgodi se pa ravno v gnoju in isto tako, ako navozimo gnoj na polje, tudi v zemlji. Zraven tega pride pa tudi iz zraka po vsacem dežju veliko amonijaka v zemljo, toda ne prostega, ampak zvezanega z ogljenčevo kislino, v podobi „ogljjenčevo-kislega amonijaka“.

Ves ta amonijak potrebujejo rastline v živež, in rade bi si ga prisvojile, ko ne bil bi ta lahkomišljen vetrojak tako nestanoviten, da ne bi zapustil prenašlo svoje pajdašice „ogljjenčeve kisline“, ter zletel potem v zrak, iskat si druge. Kaj stori pa umni kmetovalec, da obdrži rastlinam tako izvrstno hrano? Nič družega kakor to, da potrese (posadra) njivo z malčevo moko, katera izvrši potem za rastline ugodno svoj nalog. — Na kak način služi pa amonijak rastlinam v živež? Je li obstoji iz njega rastlina, in najde se znabiti potem tudi v pepelu, ko sežge se rastlina, enako kakor našli smo v sežgani rastlini tudi apno? Tega ne! Tudi ne najdeš amonijaka v rastlini, ako jo preiščeš še tako natančno. Čemu toraj ga dajati rastlinam, ako ne sestavljajo si ž njim ne enega svojih organov? Potrpimo nekoliko, kmalu nam bode ta reč čisto jasna, in razvideli

bodemo, da v resnici neobhodno potreben živež rastlini je amonijak, akoravno rastlina ne obstoji iz njega.

Amonijak je namreč kemična spojina, to je, z navadnimi pripomočki neločljiva zveza dveh teles, dušca in vodenca, ki najdeta se v rastlini zvezana (spojena) z družimi telesi, in sestavljata na ta način važne dele rastline. — Dušec je plin brez barve in brez duha. Naš navadni zrak je zmes štirih petin dušca in ene petine kisleca. Zadaži je za dihanje neobhodno potreben, ker v samem čistem dušcu hipoma vgasne vsako goreče telo, in tudi živali se v njem hitro zaduše; zaradi tega imenuje se ta plin dušec. — Vodenc je pa plin, ki se užge, ako se ga dotakne kako razbeljeno telo ali kak plamen, in gori se slabo svetečim plamenom.

Dušec in vodenc zove kemik nezložena telesa (prvine), amonijak in druga enaka telesa pa zložena telesa (kemične spojine). Ako ne najdemo amonijaka v rastlini, in mesto njega dušec in vodenc v družih spojinah, moral se je dušec ločiti od vodenca v rastlini še le, to je, spojina amonijak razkrojila se je v dva telesa, iz katerih obstala je poprej. To zgodilo se je tudi!

V katerih organih nahaja se pa dušec? Nahaja se v vseh semenih in sploh v plodovih vsakovrstnih rastlin. Ako ne dobiva rastlina dušca, naj bode uže v tej ali drugi obliki, zlasti pa v podobi amonijaka, zamoremo misliti si, kakošno je potem seme in plod, ako primanjkuje njima hrane, iz katere sestavlja si rastlina najbolj važni del semena in plodov.

(Konec prihodnjič.)

Obrtnija v Trnovsko-Uremski dolini.

Naša ožja domovina Kranjska ima še obilo zakladov in talentov zakopanih, kateri, ako bi se odgrebli, bi ljudstvu lepih dohodkov dajali. Časi so pa tudi taki nastali, da bode treba na vse strani pravega napredka, ako se bode hotelo še dalje živeti in shajati. Ne le kmetijstvo bode se moralo povsod v boljši in racionalni stan povzdigniti, nego treba bode tudi krajem primerno obrtnijo vpeljati, katera se na Kranjskem le še vse preveč in splošno pogreša. Res je, da se v Ribniški dolini vsakovrstna suha in glinasta roba, v Kamniški okolici slamniki, v Stražišu, Bitojah, Šmartnu itd. sita in plahte (koci), v Loku železno orodje in parkete, v Železnikih, Kropi, Kamnigoric in Tržiču cveki in usnje, poslednje tudi na Vrhniki, v Idriji čipke (špice), v Bohinski dolini, ter v Krnici in Grabču pri Gorjah na Gorenjskem škafi, na Gorjušah nad Bohinjem „čedre“ ali fajfe, na Jesenicah in okolici kakor tudi okolo Begunj pri Radolici suknjeni in volneni izdelki, v Ljubnem pri Podnartu in v Komendi pri Kamniku lonci in sklede, po Poljanski in Sevški dolini nad Loko pa domače platno po nekoliko izdeluje.

Kje so pa drugi kraji posebno na Notranjskem? V vseh krajih, kjer se kaj obrtuje, opazuje se očitno tudi boljši gnotni položaj med prebivalstvom, ker ljudstvo o dnevih in časih, kateri niso kmetskimi opravilom prilični, si z domačim izdelovanjem obrtnijskih predmetov razne vrste lepega zaslužka in postranskih dohodkov prislužuje.

Koliko dragega časa pa nasprotno po krajih, kjer o kaki obrtniji nobenega sledú ni, posebno ob deževji in pa v dolgih zimskih večerih brez koristi in haska v zaton neskončne večnosti in v škodo prebivalstva samega zginé! — Čas je zlato; a čas zgubljen se nikdar več ne povrne! Škoda neprecenljiva!

Se vé, obrtnija mora biti pa tudi kraju primerna, to je, da se sredstva, za njo potrebna, tudi doma in dober kup dobivajo, da se tako delo in trud

bolje poplačuje. Ako se morajo ti pripomočki od drugod, morebiti celó iz daljnih krajev še le naročevati, kar je z večimi ali manjimi stroški zedinjeno, požre to uže glavni dobiček izdelkov, in delavcu ne ostane dosti družega, nego delo in trud, kar bi se reklo, da dela le brezplačno tlako.

V Trnovsko-Uremski dolini pa dosedaj še skoraj vsi pripomočki za kako obrtnijo primanjkujejo; treba si jih je še le zagotoviti. Posebno ob vodi Reki je lega zemlje in nje lastnosti ugodna za vsakovrstne baže vrbovja (*salix*). Ker ta voda na več krajih pri travnikih in njivah, kakor tudi pri pašnikih zemljo odnaša, nasajajo ljudje ob njenem obrežji v obrambo svojih zemljišč navadno le jelše in pa jagnjeta, kar jim k večjemu le kako naročje slabih drv v plačilo donaša. Ali bi ne bilo bolje delo in opravilo, ko bi se obrežje Reke in drugi bolj mokri grapasti kraji, kjer za drugo drevje ni, z raznim vrbovjem, osobito vrbo pleteničarico (*Korbweide* — *salix viminalis*) nasadilo, od katerih bi ljudje slednje leto obilo lepih šibic in trt za jerbace, košare, korbice in pletenice dobivali, kakoršne šibice se tudi lahko prodajo v kraje, kjer je plétarska obrtnija domá? Vrbovi nasadi so pa tudi proti deročim vodam najbolje in gotove žive jézi, ker delajo dolge in goste korenine, s katerimi zemljo proti vodi izredno dobro povežejo in preprežejo.

Ker je posebno slovensko ljudstvo za vse stroke obrtnosti tudi duševno izredno nadarjeno, kar kažejo vsake baže samouki-domačini, naj bi se potem skrbelo, da bi se iz vsake občine Trnovsko-Uremške doline vsaj po eden sposoben in zmožen mladeneč dal raznega pleteničenja učiti, kateri bi bil po dovršenem tem uku v svoji občini drugim domač učitelj. Ta poduk naj bi bil dotičnim učencem deloma na občinske stroške, deloma na podlagi kake pridobljene podpore v delež! Počasi bi se ta obrtnija v Trnovsko-Uremski dolini splošno razširila in bi ubogim občinam lepe postranske dohodke donašala, a ljudstvo bi posebno pozimski čas imelo za kratek čas tudi koristnega posla, kar bilo bi na vse strani za dušo in telo koristno.

Drugo, kar bi se tu koristno vpeljati dalo, bilo bi izdelovanje pip ali fajf. Potrebnege lesa, jelševih porobkov, kateri je za ta izdelek najboljši in pripravejši, je tod v izobilje. Le nekoliko učencev v tem poslu pod navedenimi pogoji je treba izuriti dati, pa bi se tudi v tem obziru kmalu koristno napredovalo. Za take male rezljarije se nahajajo posebno v Čeljah, na Ostrožnembrdu in na Suhoriji izredni talenti. Škoda za-nje, da neizbujeni še vedno spanje pravičnega spé!

(Konec prihodnjič.)

Starozgodovinske stvari.

Collectae papales leta 1323.

v archidiaconatu savinskem.

Priobčil Davorin Trstenjak.

Ker sem uže „collectae papales“ o cerkvah „archidiaconatus Carnioliae et Marchiae“ objavil, naj še razglasim imena cerkev, ki so papežev davek plačevati morale „in Archidiaconatu Seuniae“, to je, v savinskem. Uže omenjena listina pravi:

Anno et indictione suprascriptis (1323. 23. Novembris). In Archidiaconatu Seunie dicti D. Legati imposite et distribute fuerunt Marche LVI. et Denarii LXX. novorum Aquilgensium, cum justis et moderatis expensis per impositores ad hoc deputatos.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljanje po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

▼ Ljubljani v sredo 2. marca 1881.

Obseg: Gospodarji, ki zemljiški davek plačujete, pozor! — Kako naj bi se v ljudski nadaljevavni šoli podučevalo o rudninskem gnoji. (Dalje.) — Obrtnija v Trnovsko-Uremski dolini. (Konec.) — Gospodarske novice. — Še enkrat slovenski jezik v duhovnih uradnih na slovenskem Štajerji. — Noč. — Slovensko slovstvo — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Gospodarji, ki zemljiški davek plačujete, pozor!**

Zemljiški (gruntni) davek je zdaj vsacemu posestniku odmerjen, vendar to ni še prav zadnja vladna beseda, odprt je še čas 45 dni od 1. marca (sušca) za reklamacije, to je, za pritožbe. Zoper tarife, ki so po novem zemljiškem davku določene, ne velja nobena pritožba več, kajti tarife se ne bodo več prenavljale, al marsikaj družega je, kar je morebiti krivično vcenjenega, zoper to pa je pritožba pripuščena. Najvažnejše je to, če posestnik svojo njivo, vinograd itd. iz 1. vrste more potisniti v 2., iz 2. v 3. vrsto in tako naprej.

Ker take pritožbe zahteva pravica, da se nikomur ne zgodi krivica, zato je po postavi od 28. marca leta 1880. bilo določeno, da se čas za pritožbe prične s 1. marcijem letošnjega leta. Po takem se je ta čas pričel včeraj, in misliti smemo, da so zadnjo nedeljo vsa županstva razglasila posestnikom pouk, kako naj se vedejo, da svoje pritožbe prav opravijo.

Naj naznanijo tudi „Novice“ razglasilo, ki so ga kranjska županstva posestnikom objavila. Glasí se tako:

„Po členu VII. zakona od 28. marca 1880. l. (drž. zak. št. 34) razglasa se, da se reklamacije ali pritožbe zoper vcenitev zemljiškega davka pričnó s 1. marcijem 1881. leta.

Pravico pritoževati se zoper vcenitev imajo občine, zastopniki občinam ne pridruženih grajščin, kakor tudi vsak posamezni zemljiški posestnik, in sicer ravno tako zaradi svojih, kakor zaradi tujih zemljišč: a) če je zemljišče napačno vpisano; b) če prostor ni prav izmerjen; c) če se v postavljenih izračunih nahajajo kakošni pogreški; d) če tega ne kažejo prav, ali je kakošno posamesno zemljišče davku podvrženo, ali njega prosto; e) če zemljišče v vrstilni tarifi ni prav vcenjeno.

Pritožbe, do katerih imajo udeležniki po rečenih določilih pravico, morejo se v neprestopnem roku 45 dni od dneva tega razglasila, in sicer po prosti volji pritožnikov ali pri okrajni cenilni komisiji, ali pri županu pismeno podajati, ali pa z besedo na zapisnik pripovedovati.

Praviloma se okrajna cenilna komisija nič več ne ozira na pritožbe, ki jej dohajajo, kedar je njim odprti rok uže minul.

Ako bi se pa vendar ta določni 45dnevni rok za pritožbe iz posebnih vzrokov za nedostatnega pokazal, bode vlada po izimku dovolila, da se pritožni rok primerno podaljša.

Ves čas pritožnega roka bodo okrajni pregled in po vrstah sestavljene tarife za ves okraj pri okrajni cenilni komisiji, a parcelni zapisnik, mapni načrti, abecedni imenik in osobni izpiski iz merilnega in cenilnega prevdarka (posestni listi) za posamezne posestnike v uradu župana razpoloženi, da jih more pregledati vsak udeležnik, ki bi se morebiti hotel pritožiti zoper nje.

Dalje se dostavlja, da je župan pooblaščen, osobne izpiske iz merilnega in cenilnega prevdarka (posestne liste) posameznim posestnikom izročati, a da je porok zato, da se ti posestni listi c. k. okrajni cenilni komisiji spet praviloma povrnejo.

Ako tedaj posamezni zemljiški posestniki želé, da se jim izročé osobni posestni listi, morejo take liste dobiti pri županu, ako mu njih prejem potrdijo s tem pogojem, da se dotični posestnik zaveže, posestni list vsaj z minulim pritožnim rokom županu v neizpremenjenem stanju povrniti, ali pa plačati znesek, kolikor bi novo izdelovanje poškodovanega ali izgubljenega posestnega lista stalo.

Tisti posamezni zemljiški posestniki, ki pod zgoraj opisanimi pogoji ne vzemo posestnih listov, morejo jih pregledati o pritožnem roku pri županu.

Da se olajša podajanje pisanih pritožeb, dobivajo se pri županu tiskane pōle po 1½ krajc.“ —

Mogoče je, kakor gori rečeno, da se čas pritožeb o posebnih okoliščinah podaljša, — al nikomur ni določenega časa zamuditi!

Kako naj bi se v ljudski nadaljevavni šoli podučevalo o rudninskem gnoji.

Spisal Anton Dergane.

(Dalje.)

Malec ali sadra.

(Konec.)

Kedaj in kako mora se pa posadrati polje, da ne bili bi stroški in delo zastonj, ako zgodilo bi se to nepravilno in v nepravem času?

Večletna skušnja uči nas, da najboljši letni čas za to je pomlad in sicer veliki traven. Zjutraj po zdatni

rosi ali pa še bolje po dežji posadraj deteljo in sploh sočivje, toda ne premajhnih rastlin, ampak potem še le, ko odrastle so uže nekoliko.

Tudi od zemlje tirja se posebnih lastnosti, da pokaže malec svojo gnojivno moč. Ako posadiš deteljo in druge take rastline, ki rastejo na suhi in zraven še mrzli zemlji, bode delo tvoje čisto zastonj; malec ima namreč to lastnost, da se v vodi težko razmoči; ako je pa zemlja suha in jej primanjkuje primerne gorkote, našel bodeš malca ravno toliko in čisto nič spremenjenega v jeseni, kolikor posadral si ga pomladi. Ako je pa površje posadrane njive mokro in gorko, ne dobiš v jeseni ne prahu malčeve moke, mesto te pokažete se ti pa dve drugi telesi: apnenec in žveplenokisli amonijak.

Amonijak ima namreč to lastnost, da se sè žvepleno kislino raji sprijazni, kakor z ogljenčevo; apno ima pa zopet rajši ogljenčevo kislino; enako kakor človek izvoli si prijatelja, do katerega zamore imeti največe zaupanje. Ako pride malec, to je, žveplenokislo apno v zemlji v dotiko z ogljeno kislino amonijakom, razpadete (razkrojite) se ti dve telesi, amonijak izvoli si malčevo žvepleno kislino, ogljenčeva kislina pa malčevo apno. Na ta način nastanete novi dve spojini. Vez posameznih teh teles je pa veliko bolj trdna, kakor je bila poprej. V ogljenokislem amonijaku bil je zadnji izhlapljiv, zarad tega izginil je tudi lahko v zrak, kar pri žveplenokislem amonijaku ni več mogoče.

Malčeva žveplena kislina zveže se pa tudi s prostim amonijakom, ki dela se sproti v gnoji na njivi, kar je rastlinam zopet v veliko korist. Tedaj smemo reči, kolikor amonijaka nastane na njivi z malčevo moko posadrani, toliko ostane ga tudi na istem mestu spojenega sè žvepleno kislino, ter služi rastlinam v živež. — V malcu mora toraj edina le žveplena kislina biti, ki zadržuje amonijak rastlinam. Če je pa temu tako, kaj ne bilo bi boljše sè žvepleno kislino polivati polje in rastline? Ravno to dosegli bi, ako poskusili bi na ta način gnojiti rastlinam. Malec rabi se pa za to le iz tega vzroka, ker je bolj pripraven za posel in veliko bolj izdaten, ter ne stane toliko, kolikor stala bi sama žveplena kislina.

Umen in previden gospodar skrbi pa tudi za to, da ne pusti izhlapiti se amonijaka, predno na njivo izvozi gnoj; v ta namen posadra v hlevih mesta in kraje, kjer nareja se amonijak, z malčevo moko. Od tega ima pa tudi tak razumen gospodar dvojno korist: prvič pridobi si na ta način boljšega gnoja, drugič izčisti si pa v hlevih smrdljivi, za živino zelo škodljivi, z amonijakom okuženi zrak, kajti živina ljubi, kakor človek čist in zdrav zrak. To naj bi si zapomnil sleherni kmetovalec ter zapisal si na hlevna vrata zlato resnico, da živina njegova potrebuje čistega zraka, kakor riba čiste vode. Živino obvaroval bi s tem marsikatero boleznijo, sam sebe pa hude nesreče, kajti to ni majhna nesreča, ako pogine kmetu zdaj ena, zdaj druga živina.

Naposled vprašajmo pa še umnega gospodarja, ali sadra z malčevo moko samo deteljo in sočivje, ali pa tudi druge rastline? Večletna izkušnja učila ga je odgovoriti nam, da malec pospešuje tudi rast glavnega zelja, ogršice, lanú, konopelj in ajde. Toraj zelo velika dobrota je malec za kmeta! Pa se tako malo rabi!

Kolikokrat mora pa posadrati se njiva, da rastejo čvrsto te rastline? Tudi to dokazale so večletnekušnje, da, ako posadraš vsacih pet ali šest let polje, zadostuje to, da zemlja dobi svoje rudninske dele zopet nazaj.

Ves svoj vpliv in celo svojo moč izgubi pa malec za polje, katero ne gnoji se tudi sè živalskim in rastlinskim gnojem; to se pravi z družimi besedami, ako je

zemlja, ki posadraš jo, sama na sebi uže neplodovita ne moreš spremeniti je, ako ji daš še toliko malca, v plodovito zemljo.

Toraj, ako hočeš umno obdelovati svoje polje, skrbi za to, da pognojiš ga z rudninskim in enakomerno s hlevskim gnojem, potem bodeš spremenil neplodovito zemljo v rodovitno, ki bode donašala ti stoternega sadu. (Dalje prihodnjič.)

Obrtnija v Trnovsko-Uremski dolini.

(Konec.)

Še nekaj za ženski spól.

Znano je, da ženska, ako družega ne zna, nego le kuhavnico, gnojne vile in pa motiko nekoliko sukati, nikdar dobra gospodinja biti ne more. Gorjé možu, ako se mu nevedna in zabita ženska za celo življenje na vrat obesi, in da mora vsako malo reč gledé obleke itd drugim tujim šiviljam za drag denar izdelovati dati med tem, ko njegova lepa — a léna — polovica doma navskriž roké drži in lenobo pase. — Koliko krvavih žuljev pri takih hišah zavoljo nevedne gospodinje izpod strehe uide, med tem, ko družinica glad trpeti mora, vé le ta, ki so mu take žalostne razmere slednji dan očividni dokaz!

V Trnovsko-Uremski dolini (izredno pa še okolo Trnovega in v Premski fari) so deklice izredno nadarjene za ženska ročna dela. Tudi jim je v obeh krajih prilika dana, se v potrebnem šivanji, pletenji in drugih ženskih ročnih delih vaditi; a nahajajo se pa tod tudi nekateri tako brezasto-neumni stariši, da svojih ukaželjnih deklic k temu poduku, kateri jih nič ne stane, še pošiljati nočejo, da — še celó branijo jim se kaj koristnega naučiti. Taki očetje in matere svojim hčerkam najboljšo doto sami — kradejo.

V šole te doline, kjer se v ženskih ročnih delih še ne podučuje, naj bi se ta poduk za deklice nemudoma vpeljal.

Redilo naj bi se potem tukaj nekoliko več ovac; pridobljena volna naj bi se domá v sukno, nogovice in maje (jopiče) podelala, ne pa vsa drugam za male solde prodajala. Na ta način bili bi domači ljudje z gorko zimsko — domačo — obleko na najcenejši način preskrbljeni; kar bi pa od domačih izdelkov preostajalo, spravilo bi se boljše v denar, nego volna sama.

Tako bi tudi ženstvo, posebno ob zimskem času, si moglo veliko prislužiti med tem, ko sedaj navadno malomarno posedá in druge delavne ljudi obira. — Komu ni znano, koliko pred našimi ženskami so pridne in marljive Tolminke in Brijke, katere, ako jih na potih srečuješ, gredé nogovice pletejo ali pa predivo predejo, ter tako vsako minuto časa v zaslužek porabljujejo, a za izdelano robo pa tudi lepih novcev skupujejo, ker po semnjih, po hišah in po štacunah cele koše po pridnem ženstvu doma narejenih nogovic, jopičev (maj) in otroških kopic na prodaj nosijo. To je mikaven in posneme vreden zgled našemu ženstvu! — Slabo za hišo, v kateri se vsaka mala reč le pri drugih ljudéh kupovati mora! Gospodinja pri obleki, gospodar pa pri kmetijskem orodji tujca biti ne smeta, ako nočeta za take male reči velik del svojih dohodkov potrositi. — Slovensk pregovor pravi: Kar si sam narediš, ni ti treba plačevati. Vendar se pa ta rek posebno v naši dolini vse preveč prezira. Grablje stan-jo 20 kr., senene vile 50 kr., kar se na semnji kupiti dá! Na videz mal denar, a v resnici velik znesek, ako se leto za letom ponavlja. Pomisli le, če narediš ene grablje in ene senene vile, si s tem prihraniš uže 70 kr., ako pa napraviš vsakega še po en kos in za drugih 70 kr.

Kako naj bi se v ljudski nadaljevavni šoli podučevalo o rudninskem gnoji.

Spisal Anton Derganc.

(Dalje.)

Kuhinjska sol.

Ni je rudnine na zemlji, da bila bi tako splošno znana vsacemu človeku, kakor kuhinjska sol — navadno sol imenovana; ni je pa tudi stvari, katere bi človek tako težko pogrešal, kakor ravno neobhodno mu potrebne soli. Vsak dobro vé, da neslana jedila so neokusna in tudi neprebavljiva za želodec, in uže zaradi tega je sol ena najiminitnejših in najkoristnejših rudnin. Ta v resnici neprecenljivi dar božji nahaja se pa tudi v celi naravi v taki obilnosti, da ga ne bode zmanjkalo tako hitro.

V mnogih deželah avstrijskih in tudi zunaj Avstrije sestavlja kuhinjska sol v podobi kamenja celo hribovje; v morji nahaja se razmočena, katero si pridobe na ta način, da slano morsko vodo napeljejo v plitve jame, kjer se voda potem izpuhti, sol pa ostane na tleh. Zveri in ujede dobé jo v mesu onih živali, od katerih se živé, druge pa zopet v rastlinah, te pa v zemlji. Mnogo rastlin ne more celó brez soli živeti, posebno one ne, katere rastejo na morskem obrežji.

No, drugim rastlinam škoduje pa še sol, — tako bi zamogel nam kdo ugovarjati, ki je uže kaj slišal o gnojenji sè soljó. Da, prav tako! Tudi gotova smrt bi zamogla sol biti mnogim rastlinam, pa kedaj? Ako jo rabimo v preveliki množini. V zgodovini se bere, da potresali so v starodavnih časih sè soljo take kraje, katere so hoteli nerodovitne narediti, tako tudi zemljo razdjanih mest; na ta način so se hoteli zagotoviti, da ne bode na teh mestih potem čisto nič rastlo. Po tem takem pa proč sè soljo v kmetijstvu! — oglasil bi se zopet kdo drug, le kuharica naj jo rabi še v kuhinji! Počasi, prijatelj! naglost ni dobra! Ne sodimo prehitro o rečéh, ki jih ne poznamo dobro, dajmo se poprej poučiti od izkušenih mož in posvetovati se s previdnimi in umnimi gospodarji, znabiti da pripeljejo nas na pravo pot.

Kaj so pa našli ti v kmetijskih rečéh zvedeni možje o tej reči? To važno resnico, da kakor je preveliko soli rastlinam v smrtno pogubo tako zamore v majhnih delih v vodi razmočena rastlinam zeló dobro storiti ter povekšati zemlji rodovitnost. Saj je vsacemu uže znana lastnost kuhinjske soli, da varuje organska telesa gnjilobe; zaradi tega jo rabijo sploh tudi zato, da nasolé ž njo mesó, ribe in vse reči, katere hočejo dolgo časa presne ohraniti. A to bilo bi za polje pa ravno nasprotno ravnanje. Na njivi moramo gnjilobo živalskih in rastlinskih teles pospeševati, a ne zadrževati. Toraj bi bilo tudi od te strani preobilno gnojenje sè soljo rastlinam v pogubo, kmetovalcu pa v lastno škodo.

Kje bode pa ubogi kmet soli, če je je še tako malo potreba, dobil, da bi pognojil ž njo svoje polje, saj je nekateri nima še za svojo kuhinjo? — Umni in skušeni gospodar ne bode s čisto kuhinjsko soljo gnojil svojega polja; to mu ne pride še v misel ne. On rabi za to sol, ki je veliko cenejša, to je, tako imenovano gnojno sol, katera ima one lastnosti, kot kuhinjska. Da trud, delo in stroški tudi s tem gnojenjem ne bodo zastoj, mora sleherni gospodar gledati na to, da je zemlja, katero hoče pognojiti sè soljo, sestavljena iz gline in apna. Le glinava zemlja, katero pognojiš večkrat z apnom, ali pa z laporjem, tako tudi apnena ilovica je najbolj pripravna za gnojenje sè soljo. Taka zemlja obdrži vlažnost naj dalje, za drugo spremeni pa

kamena sol apnenec, ki nahaja ga v tej zemlji, v ogljenčevo-kisli natron, tudi soda imenovan — to ti je telo, ki rabijo ga mjilarji in steklarji, uni, da kuhajo iz nje trdo mjilo, ti pa jo rabijo pri napravljanji stekla, in v klorovo apno, v trgovini „belilno apno“ zvano. Neizmerno veliko tega apna potrebujejo v belilnicah in sploh povsod, kjer je treba zrak čistiti neprijetnih ali celó kužnih smradov.

Ako ne nahaja se na tvoji njivi, katero bi hotel pognojiti sè soljo, dovelj apna, ti si pa hočeš prihraniti prevelicnih stroškov in dela, moreš pomagati si lahko na ta način, da zmešaš dva dela apna z enim delom soli, to mešanico poškropiš potem z vodo, ter jo pustiš tako v senci ali pa sè zemljo pokrito kake tri mesece, da se sol spremeni v belilno apno in sodo. Spomladi posiplješ to zmes, kakor malec na rastline.

Iz tega razvidimo, da velike koristi je gnojenje sè soljo le tam, kjer je zemlja apnena, zraven pa tudi vlažna. V hribih in v suhi zemlji izgubi gnojenje sè soljo svojo moč, in delo in stroški so po tem takem prav zastoj. Korist gnojenja sè soljo obstoji pa tudi v tem, da zgine koj vsa kislina, če je je bilo poprej kaj v zemlji, ko smo jo pognojili sè soljo, in na taki zemlji raste potem sladka, živini dobro tečna klaja. Pa tudi to dobro lastnost ima sol, da prežene škodljive mrčese in žuželke iz zemlje.

Kdaj pa se gnoji sè soljo? ali brž po setvi, ali pa potem še le, ko pognalo je seme uže kali? — Nikakor ne! Umnemu gospodarju je prav dobro znano, da je sol zeló nevarna za mlade kalice, da zamore jih vsaj oškodovati ali pa čisto pokončati, — da na drugi način pospešuje pa rast ravno taiste rastline, če jo posiplješ sè soljo še le potem, ko je uže nekoliko odrasla. Kakošno pravilo si tedaj moremo posneti iz te izkušnje? Ozimno žito smeš gnojiti sè soljo meseca sušca, ko je uže nekoliko zrastle in ko je zemlja še dobro vlažna, ne pa v jeseni. Na ta način ogneš se tudi nevarnosti, da soli ne sperejo tudi nalivi v jeseni v druge kraje, ali jo pa potlačijo v globočino zemlje, kjer zgubi potem svojo gnjilno moč za rastline.

Ali pa zadostujejo vsa ta do sedaj nazvana pravila pri gnojenji sè soljo, ako hočemo ž njo nerodovitno ali pa čisto zanemarjeno zemljo popraviti? Sama sol ne zadostuje za to; tako polje pognojiti moraš, kar priporočalo se ti je uže pri gnojenji z apnom in malcem, zraven tudi s živinskim in rastliskim gnojem.

(Dalje prihodnjič.)

Poziv dolenjskim in drugim kranjskim vinogradnikom in sadjerejcem.

Da se novi način vinogradarstva in sadjereje, kakršen se je na posestvu deželne vinstvene in sadjerejske šole na Slapu pri Vipavi z najboljšim vspehom vpeljal (najboljši dokaz temu je gotovo to, da so se ga Vipavci sploh poprijemati pričeli) kar le mogoče hitro po vseh vinstvenih in sadjerejskih krajih dežele razširi, privolil je sl. deželni odbor z odlokom št. 931 od dne 21. februarja t. l. sledeče:

Na deželni vinstveni in sadjerejski šoli na Slapu se prične 11. marca t. l. brezplačni štirinajstdnevni praktični vinogradni in sadjerejski pouk za odraščene vinogradnike in sadjerejce, posebno za tako zvane „vin-carje“ večih posestev na Dolenjskem. Vsak, kateri se hoče tega pouka udeležiti, oglasi naj se pri podpisnem vodstvu gotovo do 6. marca t. l.

Pouk bode, kakor rečeno, popolnem praktičen, to je, podučevalo se bode z razloževanjem izvrševanega

Kakor je pa znano, ima listje več redilnih snovi, kakor stebila.

3. Mnogo planinskih rastlin ima zimzeleno listje. V tem listju nahaja se mnogo redilne zaloge (Reserve-stoffe), iz katere v prihodnjem letu rastline napravljajo liste, stebila, cvet itd. Take rastline so, na pr.: *Carex sempervirens*, *Gentiana excisa*, *Nigritella augustifolia*, *Daphne striata*, *Calluna vulgaris* itd.

4. Nahaja se v planinah mnogo rastlin z mlečnim in gotovo redilnim sokom. K takim rastlinam prištevamo, na pr.: *Campanula barbata*, *Crepis grandiflora*, *Hieracium alpinum*, *Leontodon pyrenaicus* itd.

Zakaj da ima planinsko seno več in izdatnejši redilni učinek, kakor dolinsko, si iz omenjenega lahko razlagamo. Mnoge preiskave nam kažejo, da ni mero-dajna samo vsebina gnilca za prebavljanje in redilnost krme, ampak zraven tega tudi množina olesenele staničnine. Seno, ki ima obilo gnilca, zraven pa malo olesenele staničnine, je najbolj in najlože prebavljivo. K takemu senu se pa prišteva v prvi vrsti, kakor kažejo preiskave, planinsko seno. Prezirati pa ne smemo mnogih blapnih oljev planinskih dišečih zelišč, katera povzročujejo večjo izločevanje prebavljivih sokov in zato-rej boljše prebavljanje beljakovine. Planinsko seno smemo torej prištevati k najtečnejši piči.

O vprašanji, ali bi bilo mogoče s presajanjem planinskih zelišč v dolino izboljšati naše travnike — v nemških kmetijskih časnikih pisalo se je mnogo o tem — hočem le malo besedi spregovoriti.

Prepričan sem popolnoma, da bi tako presajene rastline se kmalu privadile dolinskega podnebja in bi krepko rastle; dvomim pa jako, da bi razmera redilnih snovi ostala enaka kakor v planini. Prof. Kerner zapazil je, da v dolino presajena zelišča izgubé veliko svoje vonjave. Smem pa tudi trditi, da bi se s presajanjem v dolino perijoda rasti podaljšala, olesenela staničnina torej pomnožila, beljakovina zmanjšala in ne dosegli bi s presajanjem ničesar.

Preiskave, katere bom letos nadaljeval in mogoče tudi uže končal, potrdile bodo gotovo moje mnenje.

Katera goveja plemena so najprimerniša za slovenske pokrajine?

Spisal prof. F. Povše.

(Dalje.)

Nasproti pa belanske krave za vprego niso posebne kreposti ter jih v tem oziru prekosí muriško pleme. Boljših volov za vprego pač nobeno pleme na Avstrijskem (razen Oggerskega) ne daje, kakor zgornje Štirsko muriško. Krepki so, vstrajni in, kar je ne male važnosti, je to, da se tudi vročega primorskega obnebja kmalu privadijo; zato jih pa tudi Furlani, sploh goriški kmetovalci kaj radi imajo in ni jim ljubšega vola od sivega „Stiriana“ (Štajarca).

Komur je mar, izrejevati mladih juncev, ta najde v muriškem plemenu prav primerno pleme, katero se odlikuje po svoji sposobnosti za vprego ali delo; pa tudi mleka se še precéj dobi in za vpitanje tudi ni pre-slabo, tako da za one gospodarje, ki izrejajo mlado živino za delo, ki nimajo prilike mleka naravnost izkoristovati, je to pleme pravo, ker za domače potrebe uže gospodinja tudi od muriških krav dobi dovolj mleka, katero je prav dobro in tolsto.

Se ve da so oggerska goveda najizvrstniša za vprego, pa tudi le samo za vprego, za mleko pa niso skoro nič vredna. Edino za pitanje pa pri nas ne potrebujemo goved, ker to morejo izvrševati le one

kmetije, katere imajo tovarnice, iz katerih dobivajo razne odpadke, na pr. preše, iz sladkornic, iz olarij itd. Za to svrhu — mimo gredé omenjeno — je sloveče angleško Shortornsko pleme, katero je silno pitavno.

Omenjati moramo pa, da pingavsko pleme ima veliko sposobnost za vdebelenje, ker pri navadni krmi so te živali vedno prav lepo debele.

Kakor iz teh besedi razvidimo, je pingavsko pleme odlično za mleko in tudi za pitanje, belansko prav tako, in poleg tega je tudi jako zadostljivo, muriško je odlično za vprego, manj za mleko. Vsa ta plemena nahajajo se v naši državi in vidimo, da si moremo uže tudi doma pomagati, in ni nam potreba romati v ptuje države po žlahno plemenno živino.

Kakor sem velik zagovornik domačih pridelkov, tako vendar — kedar me prepričanje sili — ne preziram ptujih odličnih stvari. In prav lastne skušnje o res izvrstni govedi Unterwaldenski, katera se je v kantonu Unterwalden na Švajcarskem vkupila in sedaj na Goriškem odgojuje, me silijo v interesu javnega prida, da ne zamolčim tega plemena, katero je odlično za molžo, pa tudi za delo, ter je jako sposobno tudi za kamnit svet. Za pitanje pa nima lastnosti, saj tudi pri dobrem krmenji je ta živina vedno le bolj suha.

Iz subvencij državnih je goriška kmetijska družba kupila 4 krave in 1 bika Unterwaldenskega plemena; to čedo sedaj odgojuje za poskušnjo gosp. Kovačič, veleposestnik in zgleden živinorejec pri sv. Luciji na Tominskem. Iz njegovih molznih zapisnikov je razvidno, da dajó te krave, ki so srednje velikosti, na leto v srednji meri 2800 litrov dobrega mleka, gotovo lepa množina, toliko bolje, ker te krave hodijo na pašo in doma v hlevu dobivajo le seno brez otrobov in pese.

Kmetijsko društvo je tudi več bikov iz Unterwaldenskega kupilo in razlelilo po deželi in posebno po Krasu, kjer se izvrstno sponašajo in obče hvalijo. Umni kraški živinorejci trdé, da se je uže mnogo plemen poskušalo vpeljati na Krasu, pa da le Unterwaldensko se resnično krajnim razmeram, kraškim tlem prilega. Tudi mladina zarejena po teh plemenskih juncih se vrlo sponaša. Poznam gospodarja, ki je junčka Unterwaldenskega, odgojenega v hlevu goriške kmetijske šole, kupil, in sedaj ima izvrstnega bika, ki po skalovitem trdem svetu vstrajno stopa pa tudi marljivo dela. To pleme je temno-sivo-rujavo, polnega čvrstega telesa, nizkih pa silno krepkih nog z vstrajnimi parklji. Saj je tudi doma v kantonu zelo kamnitem, toraj ni čuda, da v tem oziru primeren za trdi kraški svet!

(Konec prih.)

Kako naj bi se v ljudski nadaljevavni šoli podučevalo o rudninskem gnoji.

Spisal Anton Derganc.

(Dalje in konec.)

Solitar in pepel.

Solitar, tudi kalijev solitar zvan, je vsacemu prav dobro znana sol, kdor videl je uže soliti ž njo krače, plečeta in drugo svinjsko meso. Marsikdo slišal je tudi, da delajo iz solitarja smodnik. Solitar pospešuje pa tudi deloma rast mnogoterih rastlin, deloma jim služi v živež. V ječmenu, v redkvi, v solnčni roži itd. najde se solitar čisto razvit. Pri vsem tem mislil bi si pa vendar vsak sam pri sebi, kdo bode s to drago soljo gnojil svoje polje? Res je to! pa saj z navadnim solitarjem ne gnoji nikdo polja; za to rabi drug solitar natrov ali kislski solitar, ki ga dovažujejo iz Amerike. Ta je veliko ceneji, pa ravno tako dober,

kakor prvi, ker oba sestavlja solitarna kislina, to je zeló kislá tekočina, ki orumení rastlinske in živalske tvarine.

Solitar zamore si pa vsak kmetovalec dober kup sam napraviti na krajih, kjer nahaja se miren in vlažen zrak, lukničasta z organskimi ostanki in z apnom, kalijem in magnezijo „z grenko zemljo“ zmešana tla. V taki zemlji napravi se solitarno kislí kalij – soltar – solitarno-kisló apno in magnezija; zadnji dve rudnini ste za rastline tudi važni. Kaj mora pa storiti kmetovalec, da pridobí si mnogo teh soli? V ta namen si sezida v mirnem in vlažnem kraju majhen ne predebel zid iz lukničaste, apnene zemlje, kateri je primešano tudi nekoliko gline, in jo pomeče s slamo zmešanim pepelnim mortom. Ta zid pokrije potem s streho, ter ga poliva večkrat z vodo. Soli, ki pridobí si jih na ta način, zamore porabiti z dobrim vspehom posebno za travniški gnoj.

Sedaj zvedeli smo vse tvarine, ki služijo rastlinam deloma v hrano, deloma pospešujejo njih rast itd., samo ena ni bila še omenjena in ta je fosforova kislina, ki nahaja se v rastlinah posebno v semenu kot fosforova kislá sol. Fosforovo kislino dobimo v obliki belega prahu, ako košček fosforja sožgemo pod steklenim zvoncem. Ta kislina nahaja se pa uže narejena v nekaterih telesih, posebno v kosteh sesavcev in tičev. Zarad tega rabijo tudi koščeni pepel za gnojenje polja; pa ne samo v koščenem pepelu, tudi v rastlinskem pepelu je veliko te kisline, isto tako tudi v nekaterih rudninah, ki so pa tako redke, da si jih ne moremo lahko pridobiti.

Pepel je najboljši gnoj za rastline, ker ima vse tvarine v sebi, iz katerih obstojí vsaka rastlina; posebno važen izmed teh tvarin je razun fosforove kisline tudi kalij, ki se v pepelu nahaja v obliki pepeljike, to je, belosivkaste tvarine lužnega okusa. Da je kalij za rastline neobhodno potrebna tvarina, bilo je uže večkrat omenjeno, in to bi si morali zlasti tisti gospodarji dobro zapomniti, ki sadili so po več let krompir ali pa repo na en in isti kraj in na ta način storili polje čisto nerodovitno za te rastline. Kaj jim je toraj storiti, da zboljšajo to zemljo? Pognoje naj tako zemljo s pepelom in hitro razvideli bodo na čvrsti rasti teh in drugih rastlin korist tega gnojenja.

Kmetovalci, posebno kranjski,

varujte se lažnjivih prerokov!

Od več strani se nam pripoveduje, da zakotni pisarji tu in tam nadlegujejo kmetovalce dežele naše (Kranjske), in se jim ponujajo za izdelovanje pritožb zoper novo vcenitev zemljišč zarad uravnave gruntne davka. Ker pa taki ljudje v prvi vrsti gledajo le na to, da si s tem naklonijo dober zaslužek, se kmetom prilizujejo in jim obetajo zlate gradove, ki jih z dotičnimi pritožbami doseči upajo.

„Novice“ so uže v enem prejšnjih listov opozorile kmetovalce, naj ne zanemarijo pritožb (reklamacij), katere so opravičene in utrjene, al svariti moramo pred pretiranimi pritožbami, ki se v veliki množini po fabriški izdelujejo in zato nimajo nobene veljave.

Pa tudi za vsako malenkost se ni pritoževati, ker skušnja uči, da se malokedaj tistemu, ki trdi, da je proti drugemu previsoko vcenjen, kaj zniža, ampak navadno le drugemu cena povekša za dotični kos; torej v takem slučaju sam sebi ni nič koristil, pač pa svojega sosedá oškodoval.

Kdor ima toraj kako upravičeno pritožbo narediti zoper to, da ta ali uni kos zemlje ni uvrsten v pravi razred, in če kaj ni prav merjeno, ali če mu

je kak kos pripisan, ki pa ni njegov, ali nasprotno, če je kak njegov kos pripisan komu drugemu, ta naj tako pritožbo županu naznani ustmeno, kateri jo bode v zato ondi pripravljene pole brezplačno vpisal. Župani imajo tudi poduk v rokah, kako naj se dotične pritožbe zapisujejo. Tudi ležijo pri županu mape in pa dotične pole vsacega posestnika, iz katerih svoje posestvo razvidi in se iz tega o vsem stanji svojega zemljišča prepričati more. Čemu toraj za delo denar trositi, ker se vse to brezplačno doma opraviti more!

Omenimo naj pa še, da če kedo o vcenitvi svojega zemljišča kakega bolj natančnega pojasnila potrebuje, naj se obrne do dotičnih izvoljenih vcenilcev svojega okraja, kateri so o vsem najbolj podučeni, ker so pri izvrševanju vcenitve od kraja do kraja hodili in toraj poznajo razmere celega vcenitvenega okraja, ne pa le ene same občine. Ti možje jim bodo vedeli najboljše njih zadeve pojasniti in jim svetovati. Da so oni in pa udje deželne vcenitvene komisije svojo dolžnost vestno spolnili, spričuje to jasno vsemu svetu, da se je davkno breme kranjske dežele, s katerim je bila dosedaj silno preobložena, zdatno zmanjšalo. Tem možem bodite hvaležni, pa jim tudi v prihodnje zaupajte!

Politične stvari.

Slovenski jezik pred državnim zborom.

Hudo razburil je pod predsedstvom dr. Stremajerja nedavno sklenjeni odlok c. kr. više dunajske sodnije, po katerem se ima vprihodnje jeziku slovenskemu popolno zapreti pot v vse c. k. sodnije na Kranjskem. Da je ta odlok iznenadil tudi še posebno naše poslance, pa vse druge njih tovariše, bodi si Slovane bodi si poštene Nemce, ki vsem narodom mnogojezične naše Avstrije privošijo ravnopravnost, omenil je uže unidan dopis z Dunaja, ki je napovedal, da so gospodje vit. Schneid, dr. Tonkli in dr. Poklukar prejeli nalog, da izdelajo interpelacijo do Nj. ekselence ministra pravosodja dr. Pražaka, kako pridejo Slovenci na Kranjskem do tega, da je v sodnijah njihov jezik nemški, in kako misli ministerstvo storiti, da ravnopravnost jezika slovenskega v uradih obveljá, kakor to zahteva naravno pravo in ustavna vladina.

Tako-le se od besede do besede glasi

interpelacija viteza Schneida in tovarišev

do pravosodnega ministra v zbornici poslancev 11. marca.

„Pred nekoliko dnevi je bilo v javnih listih čitati od besede do besede ponatisnen odlok c. kr. najviše sodnije, po katerem slovenski jezik nima pravice prihajati pred sodnije.

Iz časopisov in iz raznih drugih verjetnih poročil se je tudi izvedelo, da je c. kr. predsedstvo više deželne sodnije v Gradci ta odlok c. kr. najviše sodnije naznanilo ne samo vsem sodnijam tamošnjega okrožja više deželne sodnije, ampak tudi drugim oblastnijam in uradam, ki njej niso podložni.

Podpisani ne smejo zamolčati, da je tako meritorni odlok, kakor tudi očividna skrb predsedništva c. kr. više deželne sodnije v Gradci, onemu odloku zagotoviti hitro in povsod uplivajoče razširjenje, vzbudila čut najglobočje nevolje v onem lojalnem, državi udanem in cesarju zvestem narodu, ki prebiva v jednom delu Štajerske in Koroške, na Kranjskem, Primorskem in v Istri, ko vidi, da mu navedeni odlok krati njegove z